

Kunnat ja koulutus – tausta tietoa

Kuntien ja valtion järjestämällä ja rahoittamalla koulutuspalveluilla edistetään ihmisten hyvinvointia sekä kuntien, alueiden ja koko maan elinvoimaisuutta. Varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelut edistävät elinikäistä oppimista ja väestön osaamista. Koulutus ja oppiminen mahdollistavat jokaiselle ihmiselle kasvun hyvään elämään ja yhteiskunnan jäsenyyteen.

Parhaimmillaan hyvin hoidetut koulutuspalvelut nostavat imagoa sekä houkuttelevat lisää asukkaita, elinkeinoelämää ja yhteisöjä kuntaan, alueelle ja Suomeen.

1. Saavutettavuus koulutuksen keskeinen tulevaisuuden haaste

Koulutuksen saavutettavuus on keskeinen tulevaisuuden haaste, samalla kun koulutusjärjestelmä on entistä enemmän osaamisperusteinen kokonaisuus. Parhaimmillaan kunnat toimivat osaamisen kehittämisen alustana huomioiden eri koulutusmuotojen palvelujen tarpeet sekä erilaiset järjestäjät ja tuottajat.

Jatkuvan oppimisen polku alkaa varhaiskasvatuksesta jatkuen perusopetukseen, toiselle asteelle, korkeakouluihin sekä aikuisena kouluttautumiseen. Näiden ohella työelämä ja vapaa-aika tarjoavat mahdollisuuksia oppimiseen, taitojen ja osaamisen ylläpitämiseen ja lisäämiseen.

Koulutusjärjestelmän tulee pystyä vastaamaan yksilön ja työelämän tarpeisiin tarjoamalla mahdollisuuksia kouluttautua joustavasti elämän eri vaiheissa. Jatkuva oppiminen tarjoaa mahdollisuuksia olla osa yhteiskuntaa taustasta riippumatta.

Yhteiskunnan ja yksilön kannalta on tärkeää, että ihmisten tietoja ja taitoja, osaamista voidaan tunnistaa ja hyödyntää monipuolisesti. Jokainen ihminen tarvitsee kiinnukohtia ja koulutuspalveluilla voidaan tarjota kiinnittymisen mahdollisuuksia niin lapsille kuin aikuisille kieli- ja kulttuuritaustasta riippumatta.

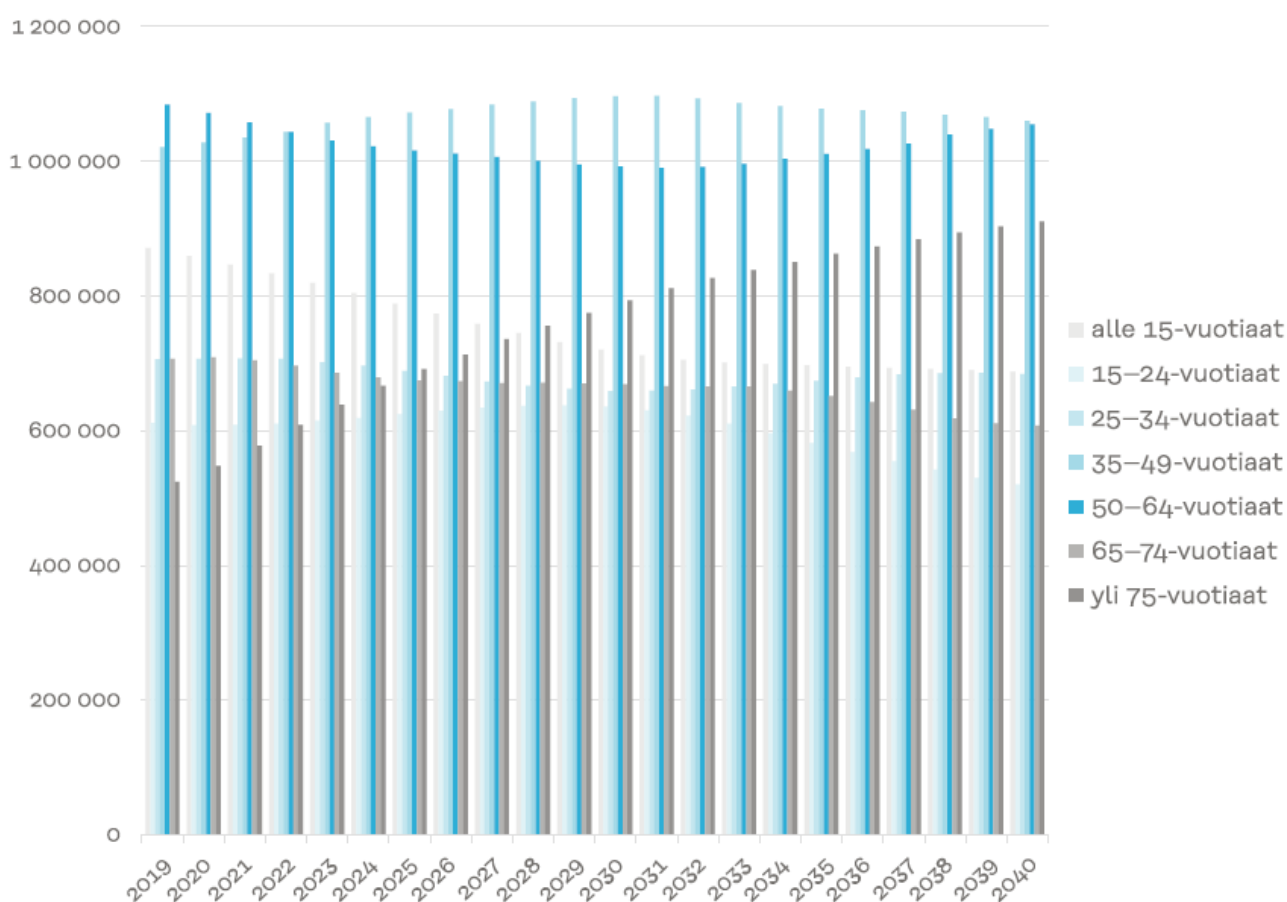
Väestökehitys

Suomen väestö ikääntyy nopeasti. Väestön ikääntyessä väestöllinen huoltosuhde, alle 15-vuotiaiden ja yli 64-vuotiaiden määrän suhde 15–64-vuotiaisiin eli perinteisesti työikäiseksi katsottuun väestöön, heikkenee. Huoltosuhde oli Suomessa vielä 1990 alle 50 prosenttia, mutta nousee ennusteen mukaan vuoteen 2040 mennessä yli 66 prosenttiin. Huoltosuhteella on suora yhteys kansantalouden kehitykseen ja esimerkiksi yhteiskunnan kykyyn turvata hyvinvointipalvelut.

Väestön viime vuosien muusta kehityksestä voidaan tehdä seuraavat havainnot. Väestönkehitys on polarisoitunut voimakkaasti erityisesti korkeakoulutusta tarjoavien kasvavien kaupunkialueiden sekä näiden kaupunkien toiminnallisten alueen ulkopuolelle jääneiden supistuvien alueiden välillä.

2010-luvun aikana syntyvyyden lasku on suurin väestönkehityksessä tapahtunut muutos. Lisäksi muuttoliike kaupunkialueille on vaikuttanut merkittävästi väestönkehitykseen. Suuret yliopistokaupungit ja niiden kehysalueet ovat saaneet muuttovoittoja maan sisäisestä muuttoliikkeestä 2010-luvulla.

Syntyvyyden alentuminen on ilmennyt 2010-luvun aikana alle kouluikäisen määrän voimakkaana supistumisena sekä aivan viimeisinä tilastovuosina myös kouluikäisten määrän supistumisena. Muiden ikäluokkien väestönkehitys perustuu etenkin ikäluokan koon vaihteluun ja muuttoliikkeeseen. Näistä ikäluokkien koon vaihtelu on merkittävämpi tekijä. Alhaisen syntyvyyden vaikutukset näkyvät toisen asteen ja korkea-asteen koulutuksen tarpeissa vasta tulevana vuosikymmeninä.

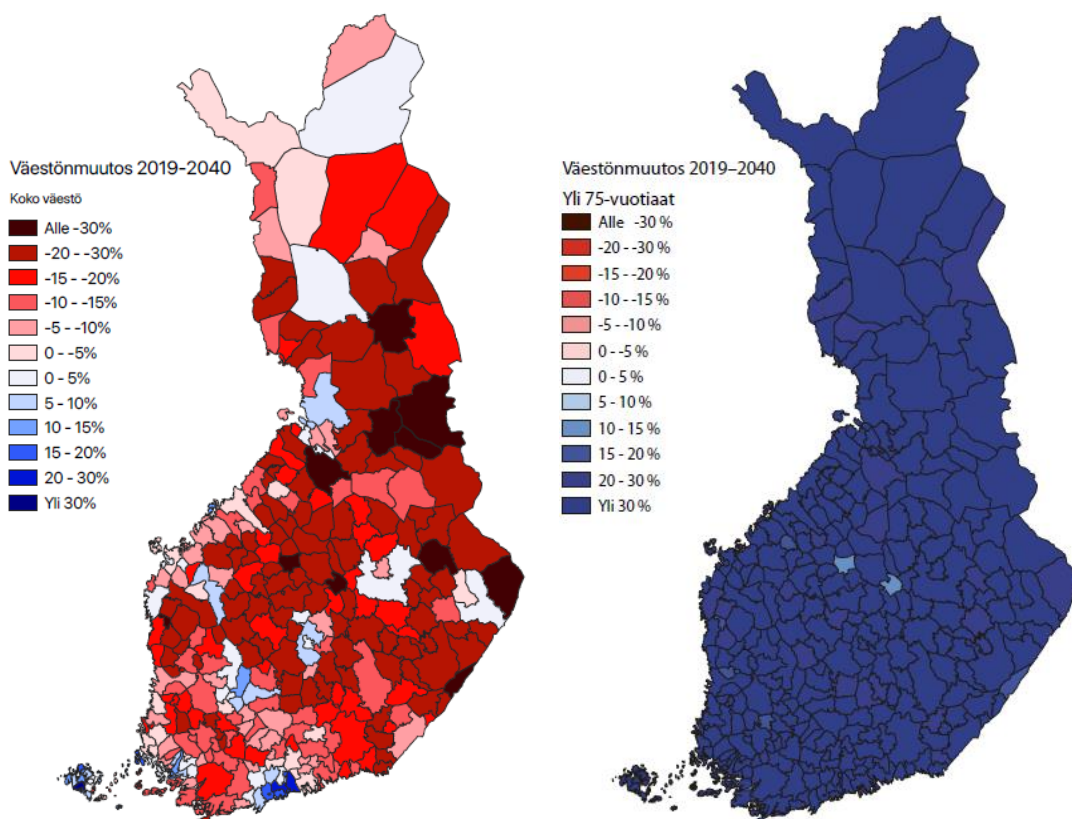

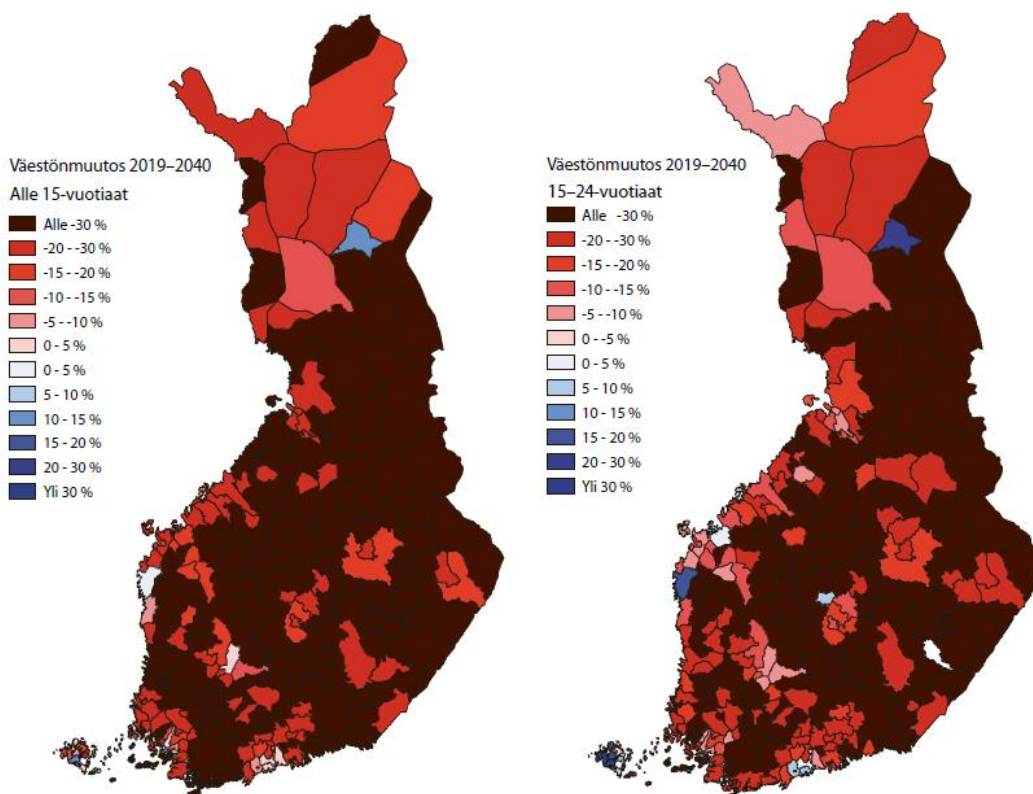
Ikäryhmien koon muutos Suomessa 2019–2040. (Lähde: Sitra ja Tilastokeskus).

Väestön muutoista voidaan puolestaan tehdä seuraavat havainnot. Maan sisäinen muuttoliike kiihtyi 2010-luvun aikana ja polarisoi voimakkaasti väestönkehitystä. Etenkin 15–24-vuotiaat nuoret muuttivat suurille kaupunkiseuduille opiskelu- ja työllistymismahdollisuuksien perässä. 25–34-vuotiaat nuoret aikuiset puolestaan muuttivat työn perässä sekä korkeakouluseuduille että asumiseen liittyvien syiden vuoksi kaupunkiseutujen kehyskuntiin. Pääkaupunkiseutu vetää nuoria

aikuisia ja vastavalmistuneita muilta korkeakoulualueilta. Paluumuuttojen määrä opiskelupaikkakunnilta syntymäkuntiin on vähentynyt.

Toisen asteen koulutuspaikkoja vastaanotettiin lähinnä asuinmaakunnista. Lukiokoulutuksen perässä muutettiin marginaalisesti ja ammatillisen koulutuksen perässä muutettiin vähäisissä määrin läheisiin maakuntiin. Ammattikorkeakoulutuspaikkoja vastaanotettiin etenkin asuinmaakunnasta tai läheisistä suurista maakunnista. Lähinnä vain Uudellemaalle muutettiin pidemmän matkan päästä ammattikorkeakoulutuksen perässä. Maakunnittaiset erot olivat kuitenkin suuria. Vastaanotetuista yliopistokoulutuspaikoista suurin osa oli asuinmaakunnan ulkopuolelta. Yliopistokoulutuksen perässä muutettiin lähinnä naapurimaakuntiin sekä Uudellemaalle ja Pirkanmaalle. Korkeakoulutettujen muuttoliike kohdistuu erittäin voimakkaasti Uudellemaalle, joka saa hyvin suuria muuttovoittoja korkeakoulutetuista.

Väestön, 75-vuotta täyttäneiden, alle 15-vuotiaiden ja 15–24-vuotiaiden suhteellinen muutos kunnittain vuosina 2019–2040. (Lähde: Sitra ja Tilastokeskus.)

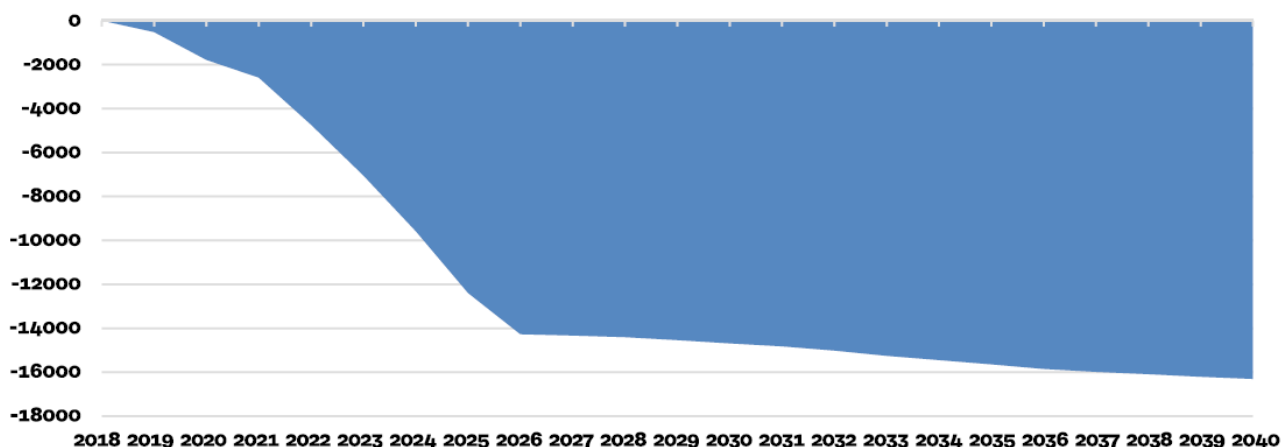
Väestön tulevasta kehityksestä voidaan tehdä seuraavat arviot. Väestöennusteen mukaan väestön määrä kasvaa vuosien 2019–2040 aikana vain neljässä maakunnassa, seitsemässä seutukunnassa ja 52 kunnassa. Muualla väestö vähenee. Väestönkehityksen polarisaatio (korkeakoulutus)kaupunkiseutujen ja muun maan välillä kiihtyy ennusteen mukaan. Polarisaatiota selittävät kaikki väestönkehityksen osatekijät: maan sisäinen muuttoliike kohdistuu kaupunkiin, maahanmuutto kohdistuu sekä määrällisesti että suhteellisesti enemmän suuriin kaupunkiin ja suurissa kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla nuorten suurempi osuus näkyy vahvempuna luonnollisena väestönlisäyksenä.

Maakunnissa väestö keskittyy maakunnan keskuskaupunkiin. Lähes kaikkien maakuntien keskuskaupunkien väestönkehitys on suurempaa kuin keskimäärin koko maassa. Matala syntyvyys 2010-luvulla heijastuu 2020-luvun aikana peruskouluikäisiin, 2030-luvun alussa lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ikäluokkiin ja 2030-luvun lopulla korkeakoulun aloittaviin ikäluokkiin. Muihin ikäryhmiin kuuluvien työkäisten määrä laskee, etenkin 2030-luvun aikana, lukuun ottamatta suurimpia kaupunkeja. Yli 75- ja 85-vuotiaiden ikäryhmien koko kasvaa merkittävästi koko maassa.

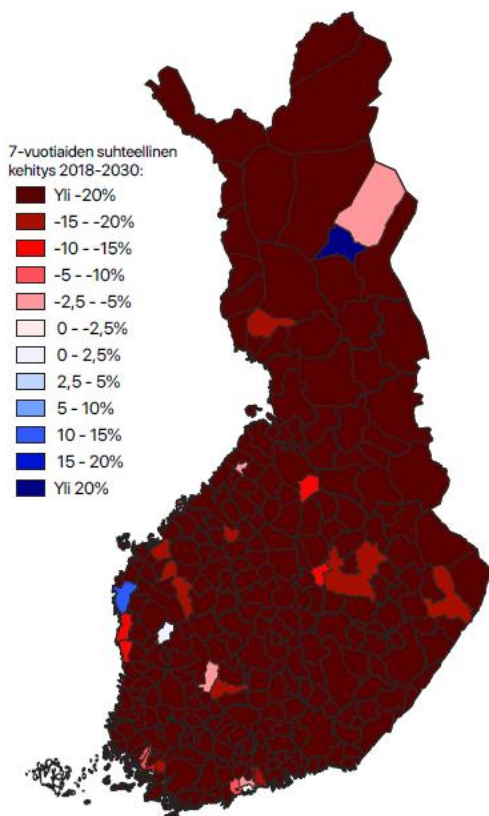
Uudet opiskelijat

Uusien opiskelijoiden viime vuosien määrien kehityksestä voidaan tehdä seuraavat havainnot. Peruskoulun oppilaiden suhteellinen muutos vuosina 2010–2018 seurasi alueellisesti koko Suomen väestökehityksen suuntaa. Lukiokoulutuksen uusien opiskelijoiden määrän trendi oli koko maassa laskeva, kun taas ammatillisessa koulutuksessa nouseva 2010-luvulla. Ammatillisen koulutuksen uusien opiskelijoiden määrä kasvoi noin puolessa ja väheni noin puolessa seutukunnista vuosien 2010–2017 välillä. Ammattikorkeakoulujen uusien opiskelijoiden määrässä tapahtui 2010-luvulla enemmän edestakaista vaihtelua ja trendi oli lievästi negatiivinen. Yliopistokoulutuksen uusien opiskelijoiden määrän trendi oli positiivinen koko maassa 2010-luvulla, sillä määrä nousi lähes joka vuosi.

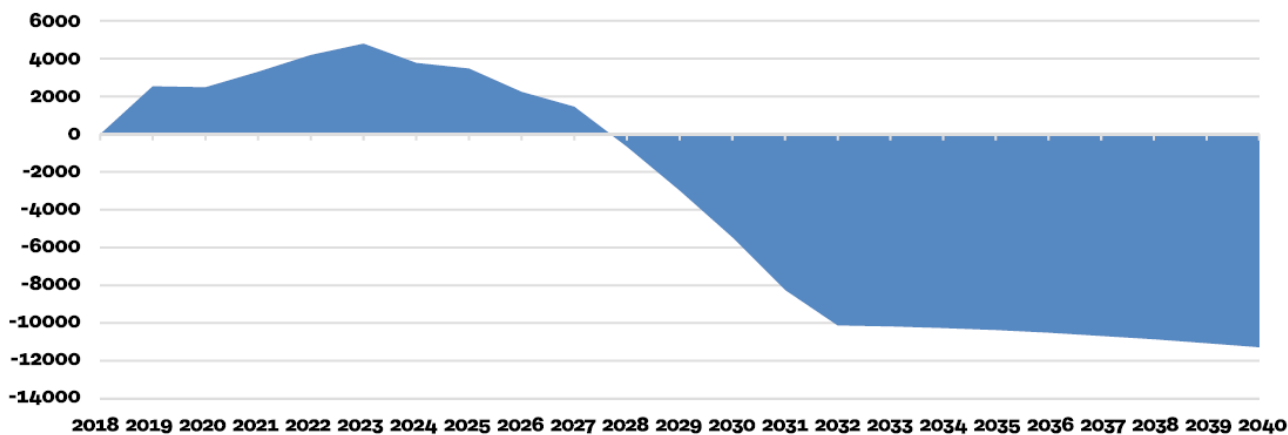
Peruskoulun uusien opiskelijoiden ennusteen keskeiset havainnot Tilastokeskuksen väestöennusteen ja Sitran laskelmien perusteella. Peruskoulussa koulutuksen tarve linkittyy lähes täysin 7- ja 13-vuotiaiden ikäluokkien koon kehitykseen. Alakoulussa aloittaa lähinnä seitsemänvuotiaita ja yläkoulussa lähinnä 13-vuotiaita oppilaita. Tämän takia peruskoulu reagoi kaikista koulutusasteista eniten ikäluokkien koon vaihteluun. Kun huomioidaan, että 7- ja 13-vuotiaiden ikäluokkien kokoon vaikuttaa lähinnä syntyvyys aiempina vuosina, vaikuttaa 2010-luvulla laskenut syntyvyys erittäin voimakkaasti peruskoulutuksen tarpeeseen 2020-luvulla. Seitsemänvuotiaiden ikäluokan opetuksen tarve on jo vähentynyt ja pienenee erittäin voimakkaasti vuoteen 2026 asti. Tällöin peruskoulun aloittavia seitsemänvuotiaita on yli viidennes vähemmän kuin vuonna 2018. Tämän jälkeen lähinnä tuleva syntyvyyden kehitys säätelee peruskoulun aloittavien oppilaiden määriä. 13-vuotiaiden määrä kasvaa vielä 2020-luvun alussa, mikä lisää yläkoulun koulutustarvetta. Vuoden 2023 jälkeen 2010-luvun matala syntyvyys heijastuu myös 13-vuotiaiden ikäluokkaan, joka supistuu vuoteen 2032 mennessä 18,3 prosenttia. Tämän jälkeen lähinnä syntyvyyden kehitys 2020-luvun alussa säätelee peruskoulun aloittavien oppilaiden määriä.

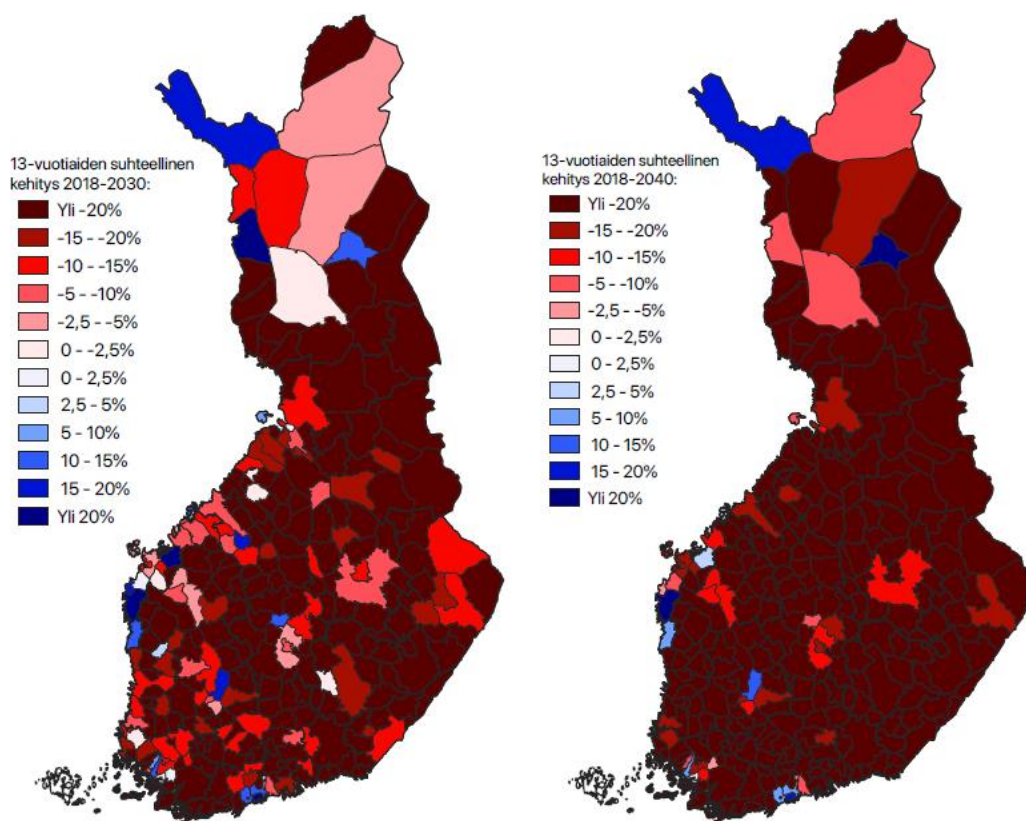
Alakoulun aloittavien 7-vuotiaiden määrällinen muutos vuositasolla vuosina 2018–2040 verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon (62 131 henkilöä). (Lähde: Sitra ja Tilastokeskus.)

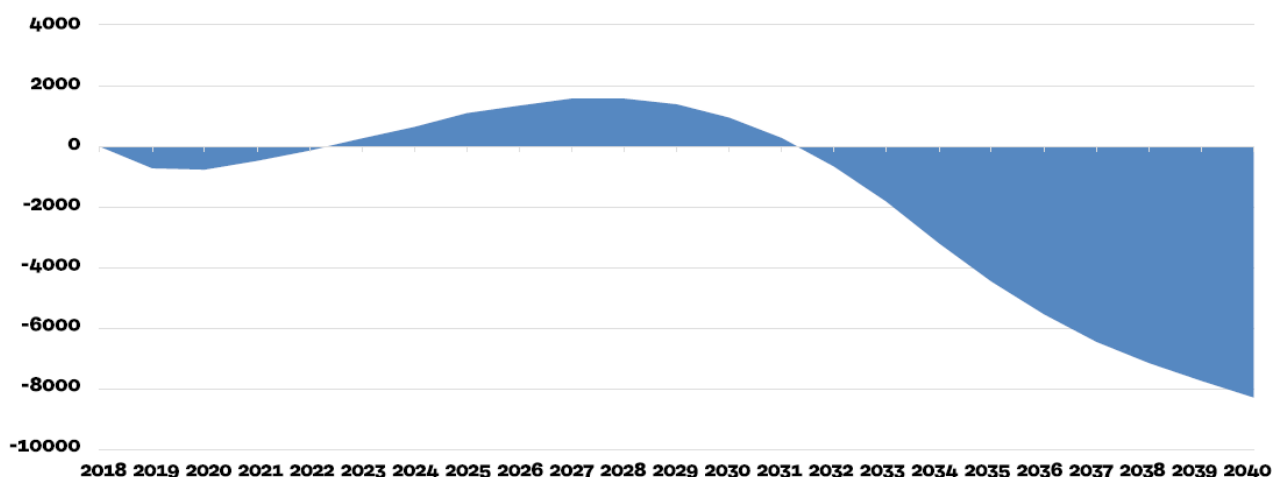
Alakoulun aloittavien 7-vuotiaiden suhteellinen muutos vuonna 2030 kunnittain verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon. (Lähde: Sitra ja Tilastokeskus.)

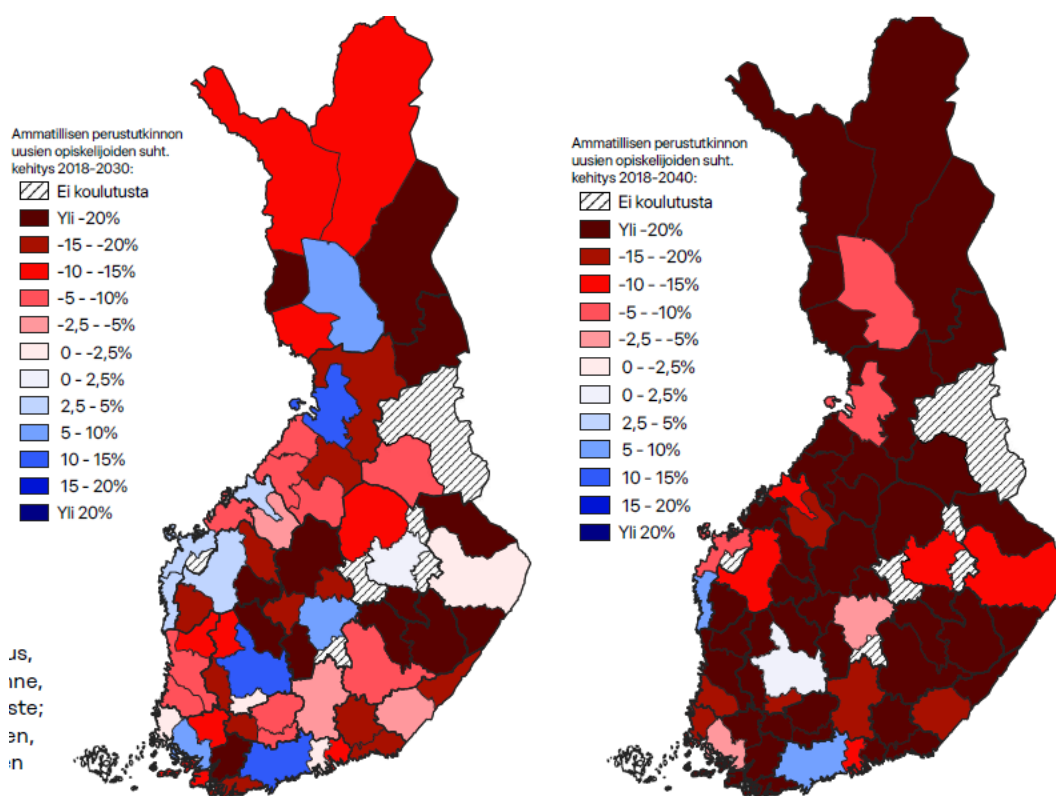
Yläkoulun aloittavien 13-vuotiaiden määrällinen muutos vuositasolla vuosina 2018–2040 verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon (59 224 henkilöä). (Lähde: Sitra ja Tilastokeskus.)

Yläkoulun aloittavien 13-vuotiaiden suhteellinen muutos vuonna 2030 ja 2040 kunnittain verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon. (Lähde: Sitra ja Tilastokeskus.)

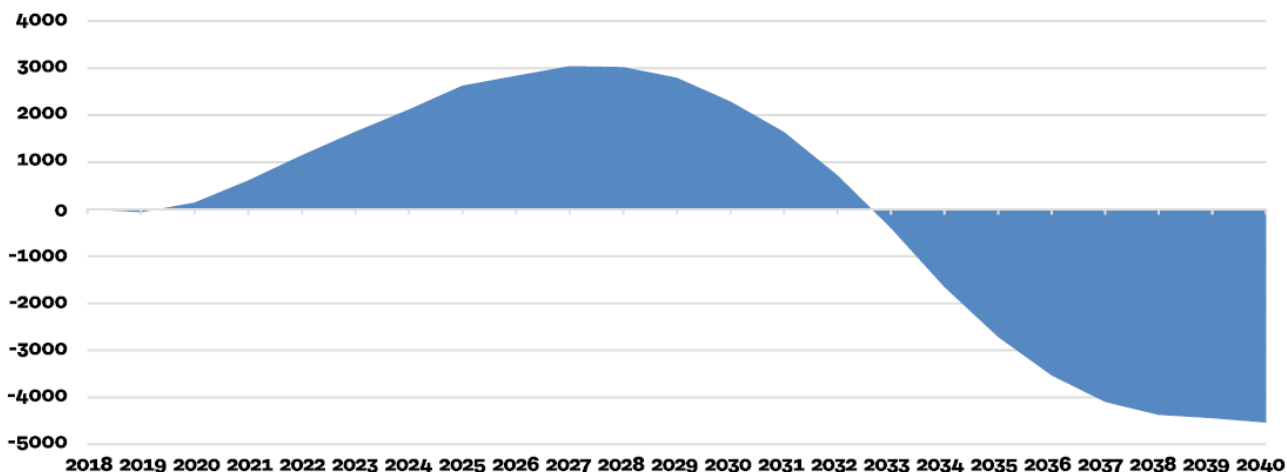
Ammatillisen perustutkinnon aloittavien määrällinen muutos vuositasolla vuosina 2018–2040 verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon (75 925 henkilöä). (Lähde: Sitra, Tilastokeskus ja Vipunen.)

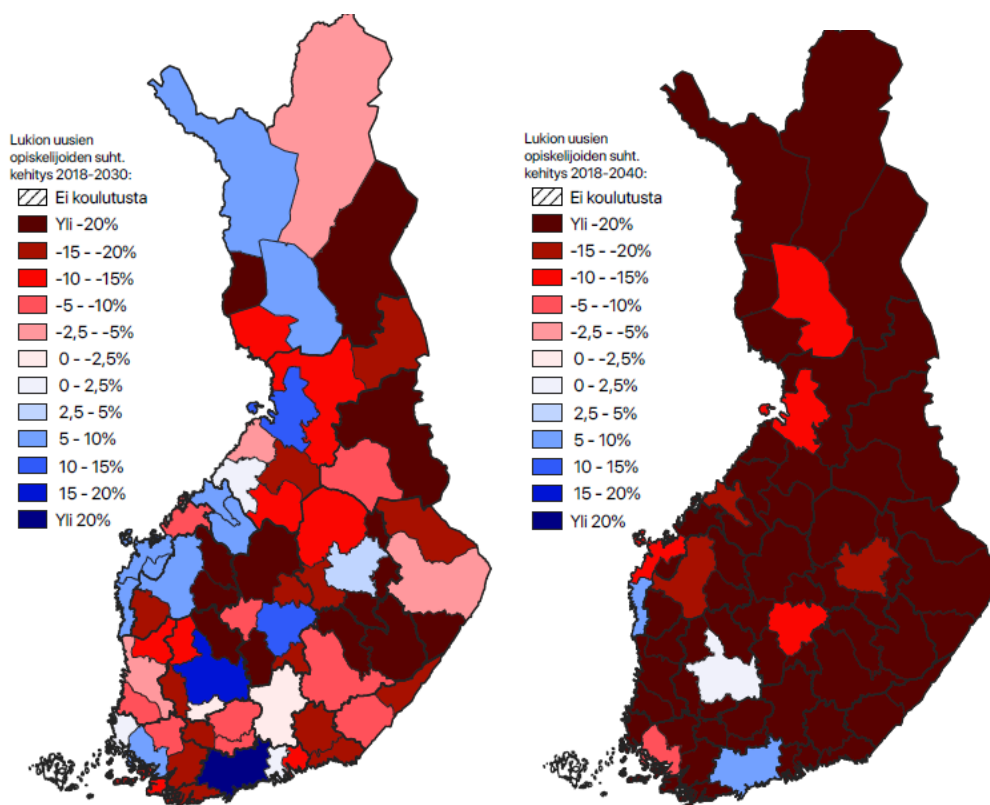
Ammatillisen perustutkinnon uusien opiskelijoiden suhteellinen muutos vuonna 2030 ja 2040 seutukunnittain verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon. (Lähde: Sitra, Tilastokeskus ja Vipunen.)

Toisen asteen uusien opiskelijoiden ennusteen keskeiset havainnot Tilastokeskuksen väestöennusteen ja Sitran laskelmien perusteella. Ammatillisen perustutkinnon vuosien 2018–2030 välinen uusien opiskelijoiden määrän prosentuaalinen muutos on hieman positiivinen. Tarkastellessa uusien opiskelijoiden määrää pidemmällä aikavälillä, vuosina 2018–2040, muutos kääntyy ennusteen mukaan voimakkaasti negatiiviseksi. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon vuosien 2018–2030 välinen suhteellinen muutos uusien opiskelijoiden määrässä ennustetaan olevan lievästi negatiivinen. Vuosien 2018–2040 välinen määrän muutos on lähes sama kuin vuosien 2018–2030 välillä.

Lukiokoulutuksen uusien opiskelijoiden määrän muutos vuosien 2018–2030 välillä on vielä positiivinen, mutta vuosien 2018–2040 välistä muutosta tarkasteltaessa määrä kääntyy negatiiviseksi. Toisen asteen koulutustarpeen väheneminen 2030-luvun aikana perustuu 2010-luvun erittäin matalaan syntyvyyteen. Muutos on etenkin lukiokoulutuksen kysynnässä erittäin suuri. Sekä ammatillisessa että lukiokoulutuksessa etenkin 15–24-vuotiaiden nuorten määrä ja osuus kaikista opiskelijoista supistuvat.

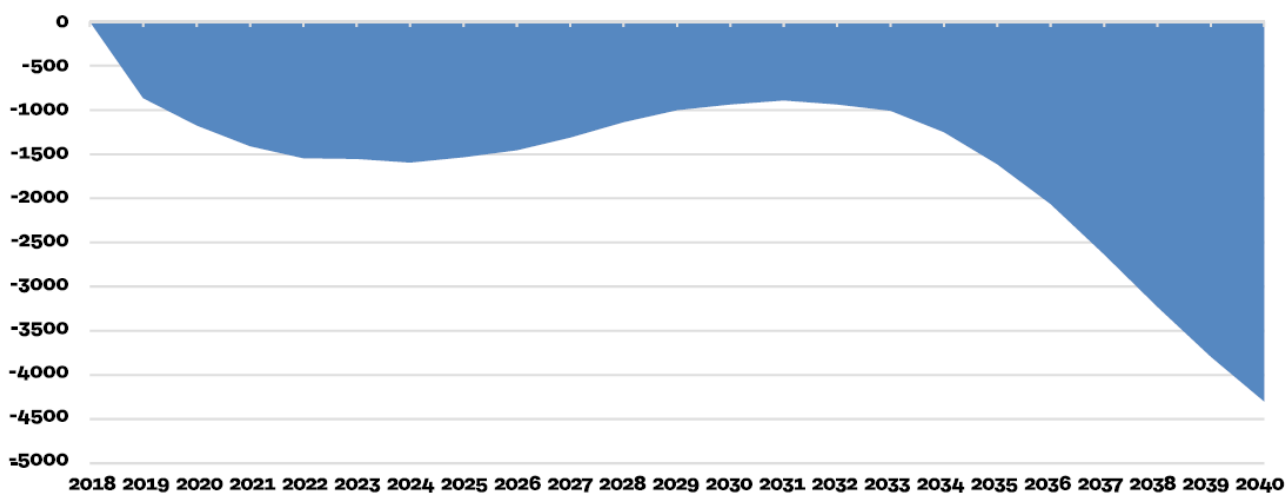

Lukiokoulutuksen aloittavien määrällinen muutos vuositasolla vuosina 2018–2040 verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon (35 174 henkilöä). (Lähde: Sitra, Tilastokeskus ja Vipunen.)

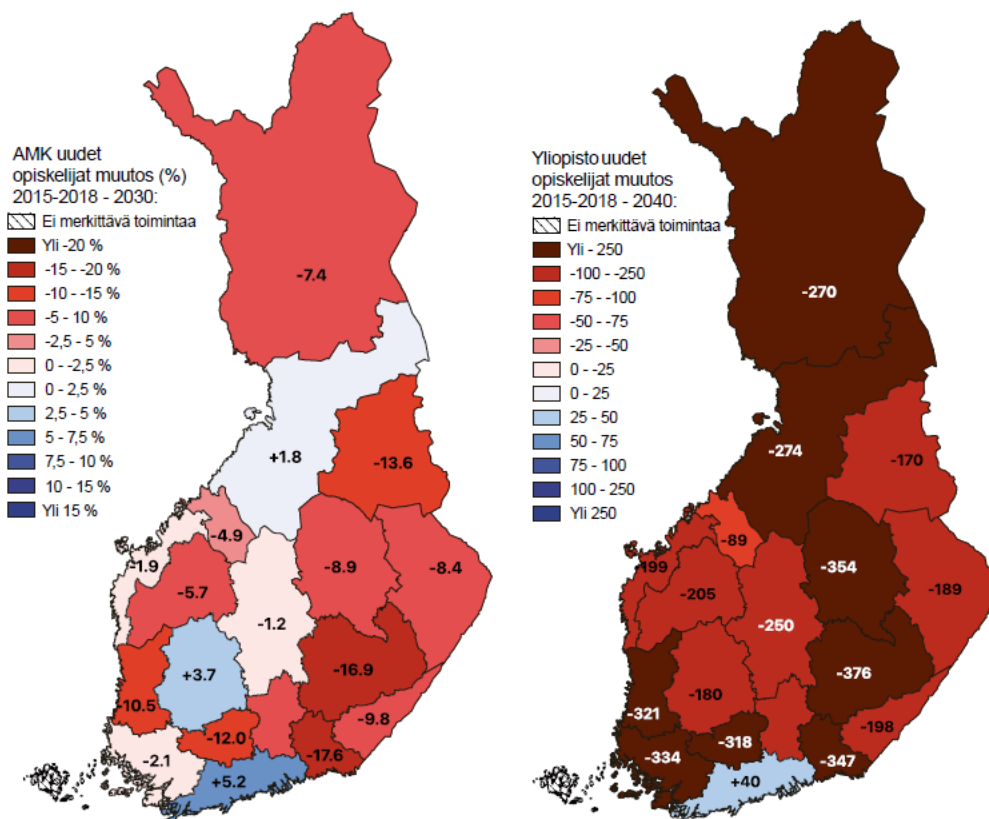

Lukiokoulutuksen uusien opiskelijoiden suhteellinen muutos vuonna 2030 ja 2040 seutukunnittain verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon. (Lähde: Sitra, Tilastokeskus ja Vipunen.)

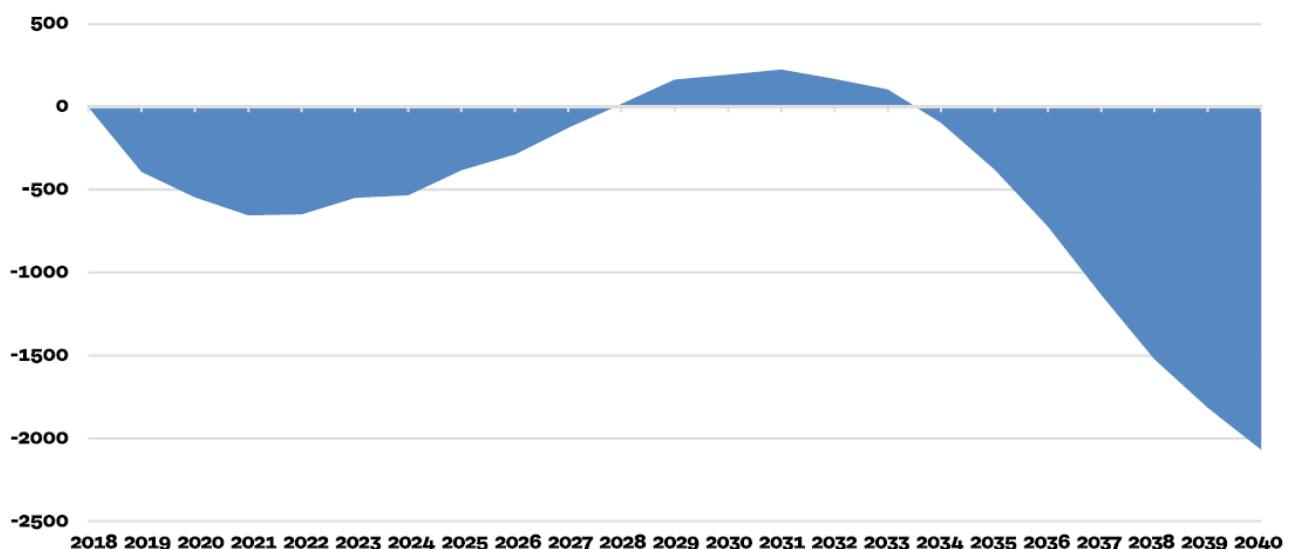
Korkeakoulutuksen uusien opiskelijoiden ennusteen keskeiset havainnot Tilastokeskuksen väestöennusteen ja Sitran laskelmien perusteella. Ammattikorkeakoulutuksen vuosien 2018–2030 välinen uusien opiskelijoiden määrän suhteellinen muutos on ennusteen mukaan vain hieman negatiivinen, mutta pidemmän aikavälin, vuosien 2018–2040, muutos on selvästi negatiivinen. Yliopistokoulutuksen uusien opiskelijoiden määrän ennusteen mukainen muutos on lievästi positiivinen vuosien 2018–2030 välillä. Vuosina 2018–2040 uusien opiskelijoiden määrä kuitenkin kääntyy hyvin voimakkaasti negatiiviseksi. Myös korkea-asteen koulutuksen tarpeen voimakas supistuminen perustuu syntyvyyden voimakkaaseen laskuun 2010-luvun aikana, minkä takia 2030-luvulla korkeakoulutukseen siirtyy erittäin pieniä ikäluokkia aiempiin vuosiin verrattuna. Muutos perustuu etenkin nuorten ikäluokkien vähenemiseen.

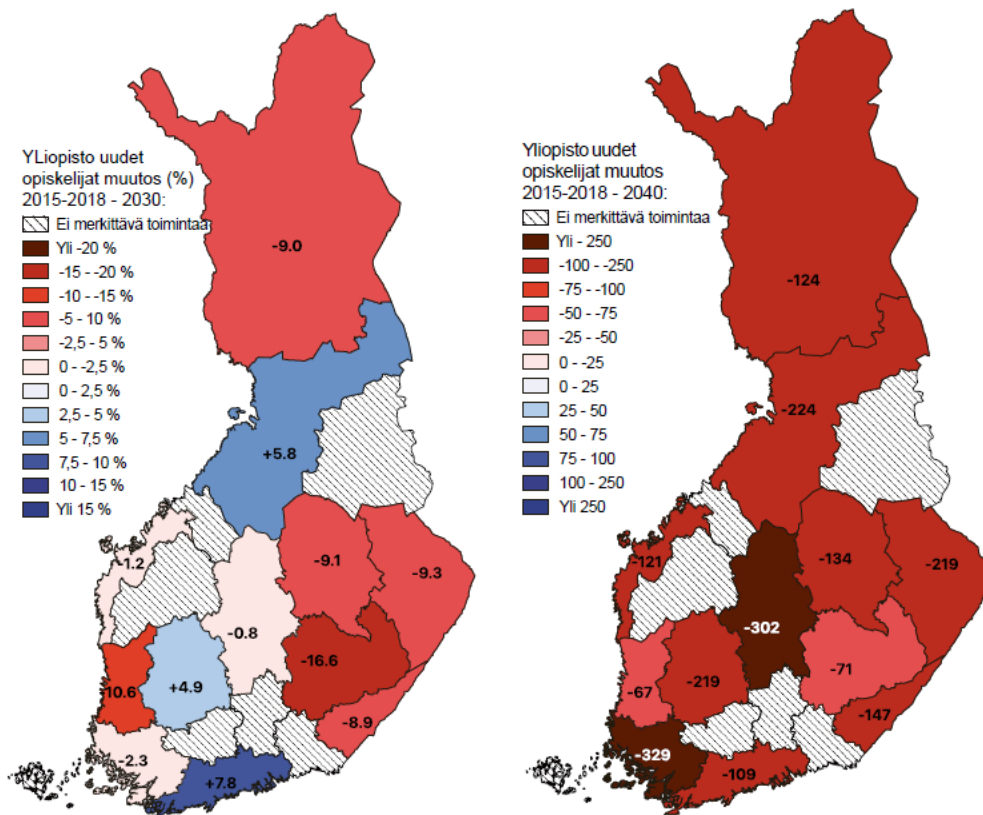
Ammattikorkeakoulutuksen aloittavien määrällinen muutos vuositasolla vuosina 2018–2040 verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon (33 513 henkilöä). (Lähde: Sitra, Tilastokeskus ja Vipunen.)

Ammattikorkeakoulujen uusien opiskelijoiden suhteellinen muutos vuonna 2030 ja määrällinen muutos vuonna 2040 maakunnittain verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon. (Lähde: Sitra, Tilastokeskus ja Vipunen.)

Yliopistokoulutuksen aloittavien määrällinen muutos vuositasolla vuosina 2018–2040 verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon (15 359 henkilöä). (Lähde: Sitra, Tilastokeskus ja Vipunen.)

Yliopistojen uusien opiskelijoiden suhteellinen muutos vuonna 2030 ja määrällinen muutos vuonna 2040 maakunnittain verrattuna vuosien 2015–2018 keskitasoon. (Lähde: Sitra, Tilastokeskus ja Vipunen.)

Voit tarkastella oman kuntasi, seutukuntasi tai maakuntasi kehitystä Sitran ”Mille väestölle?” PowerBI-sovelluksessa:

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiaMDA1MTFiM2EtNGMyOS00NmYzLWFjMWFtYTQyMjE1MWZkOTBliiwidCI6ImIwMTlyMGYxLWFiOTQtNDkzNi04NmQ3LWYzYjQwZjM4ZjRiNiYsImMiOj9>

KÄYTETYT LÄHTEET:

Kuntaliitto <https://www.kuntaliitto.fi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö <https://www.minedu.fi>

Opetushallitus <https://www.oph.fi>

Sitra: Mille väestölle? <https://www.sitra.fi/aiheet/osaamisen-aika/>

Sivistystyönantajat <https://www.sivista.fi>

Tilastokeskus <https://www.tilastokeskus.fi>

Vipunen <https://vipunen.fi>